

TEMA DEL DIA

RECERCA ► Per assegurar el futur del Barri Antic és imprescindible conèixer-ne el passat i el present. Això és el que ha fet l'arquitecte Pere Santamaria en una recerca que ofereix una anàlisi profunda del sector més antic de Manresa amb informació inèdita. **Regió7** l'ofereix a partir d'avui per entregues

Més del 64% dels edificis del Barri Antic de Manresa tenen entre un segle i un segle i mig

► Un treball de l'arquitecte Pere Santamaria ofereix informació inèdita sobre els habitatges del sector més antic de la ciutat

Radiografia del Barri Antic 1a entrega

GEMMA CAMPS MANRESA

► Més de la meitat dels edificis que hi ha al Barri Antic de Manresa (el 64%) són de renda obrera, construïts entre els anys 1875 i 1899. Per tant, tenen entre un segle i un segle i mig de vida. Aquesta dada és només una de les moltes que inclou la recerca realitzada per l'arquitecte establert a Manresa Pere Santamaria, una tesina sobre el Barri Antic amb més ombres que llums, i no pas per voluntat de l'autor. No és cap secret que el nucli antic de Manresa està a anys llum de brillar com podria. **Regió7** ofereix avui la primera entrega d'una sèrie que anirà publicant regularment.

El treball de final de màster de Santamaria és una radiografia inèdita del Barri Antic de la ciutat, inclòs un petit sector de les Escodines. Inèdita perquè és el primer cop que en un mateix plànol es recullen totes i cadascuna de les plantes dels edificis del sector més vell de la ciutat, i perquè n'ofereix una anàlisi històrica, urbanística i constructiva amb dades i conclusions que no s'havien donat fins ara. Justament el proper 24 d'octubre, a 2/4 de 8 del vespre, l'arquitecte oferirà a la seu de la delegació Bages-Berguedà del Col·legi d'Arquitectes, a la casa Lluvià de Manresa, una conferència sobre la seva tesina -prèvia a fer la tesi doctoral a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona de l'UPC, on és professor associat del departament de Construcció- amb l'enunciat del treball:

«Anàlisi urbanística, constructiva i energètica dels edificis del nucli antic de Manresa». S'acompanyarà amb algun dels plànols que inclou, com el que il·lustra aquesta pàgina, que hi quedaran exposats un temps.

Les tipologies d'edificis

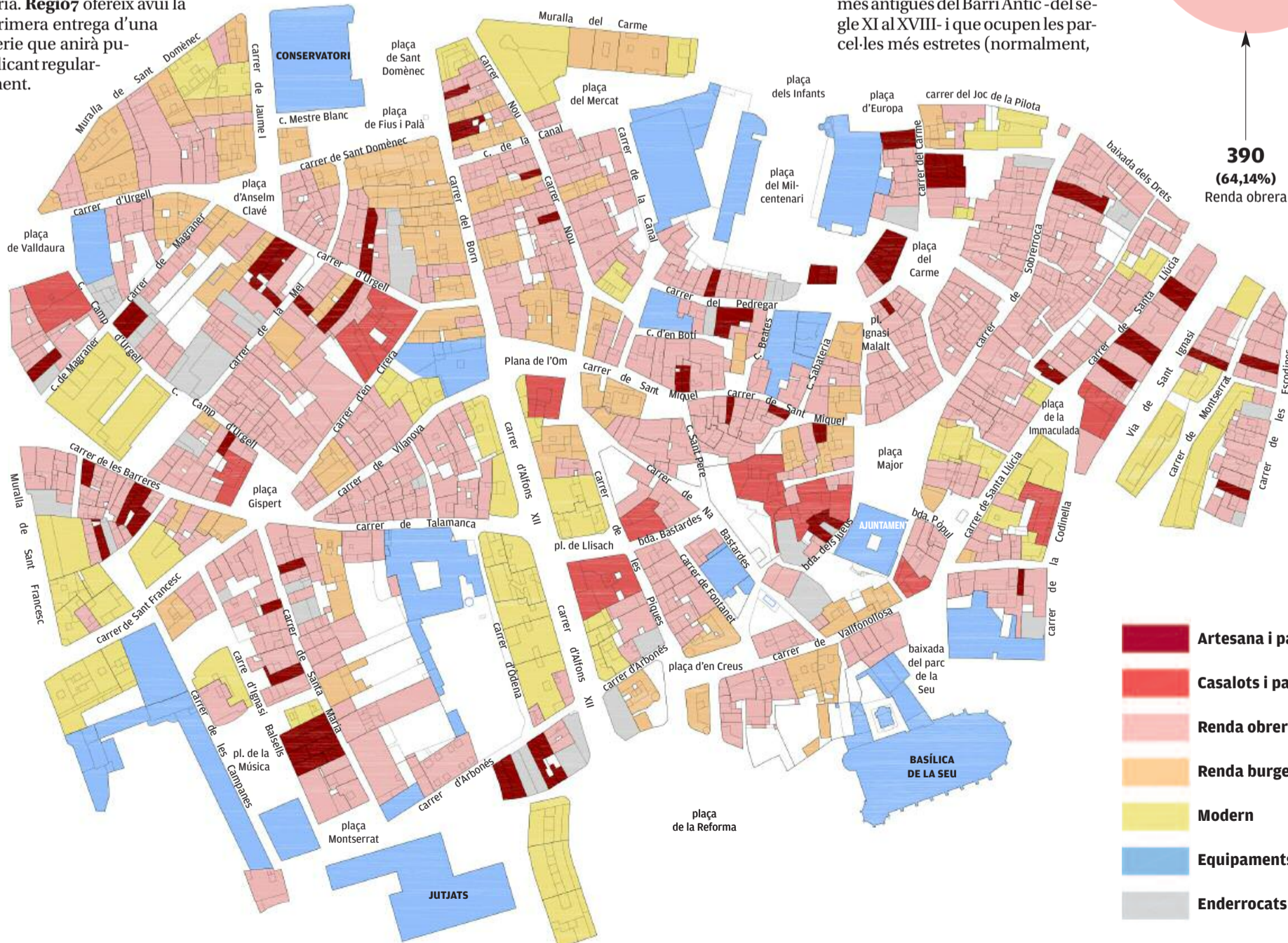
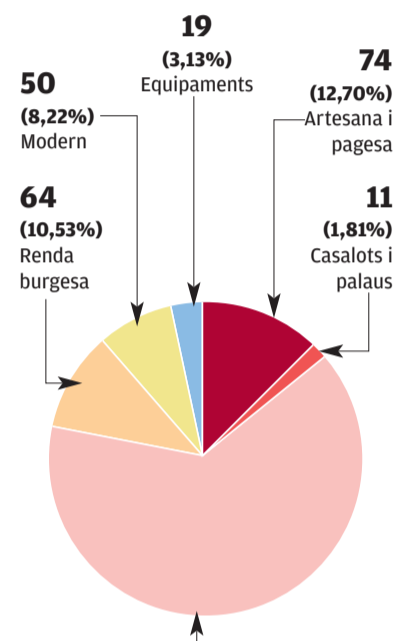
Una de les informacions que recull el treball té a veure amb la tipologia dels edificis que, segons l'anàlisi històrica de les tipologies constructives a nivell de la ciutat, es classifiquen en: cases artesanes i suburbanes, casalots i palaus, cases de renda obrera, cases de renda burgesa, edificis moderns i equipaments. Els de renda obrera són els més nombrosos al Barri Antic (64,14%). Construïts entre els anys 1875-1899, durant el desenvolupament industrial de la ciutat, tenen cinc plantes (planta baixa

i quatre pisos) i són el resultat de la reedificació de les cases pageses i artesanes afectades pels incendis del 1713 i del 1811, o nous edificis construïts en solars que van quedar lliures després de l'enderroc de cases que estaven en estat ruïnós. La distribució és semblant a la de les cases pageses o artesanes, però amb més plantes. A més, en aquests edificis es construeix una nova escala amb petites obertures a façana i se substitueixen les finestres per balcons. Els materials utilitzats són la pedra a la planta baixa i el maó cuit a les plantes superiors, amb bigues de fusta.

Les parcel·les més estretes

La segona tipologia més representativa, tot i que sigui amb un percentatge molt inferior a l'anterior (un 12,70%), són les cases artesanes i/o pageses o suburbanes, que són les més antigues del Barri Antic -del segle XI al XVIII- i que ocupen les parcel·les més estretes (normalment,

LES XIFRES

- Artesana i pagesa
- Casalots i palaus
- Renda obrera
- Renda burgesa
- Modern
- Equipaments
- Enderrocats o solars

al voltant dels 3 metres d'amplada). L'artesana solia constar de planta baixa, on hi havia el taller; habitatge per al mestre a la primera planta i habitatge per a l'aprenent a la segona. Durant el procés de densificació d'aquest sector de la ciutat es van afegir unes golfes al darrer pis amb grans finestrals quadrats o rectangulars. Pel que fa a la casa pagesa o suburbana, era molt similar a l'artesana, amb la diferència que era sempre a prop de les muralles i fins i tot a l'espai fora muralla. Inicialment, estaven formades per planta baixa, un pis i golfes amb finestres amb porticons i una corriola per pujar els productes agrícoles. A la planta baixa hi havia les tines, lloc per guardar les eines i l'estable al fons.

Als principals carrers comercials

Un 10,53% són edificis de renda burgesa, construïts majoritàriament a principi del segle XX en els principals carrers comercials del sector (Born, Sant Miquel, Sobrerroca...) i propietat de persones que tenien altres béns. Consten de tres o quatre pisos d'alçada però, a diferència de la casa de renda obrera, en aquest cas la caixa l'escala s'allunya de la façana i se situa al centre de l'edifici.

Darrere seu hi ha els edificis moderns (8,22%), construïts a partir de la segona meitat del segle XX i localitzats en zones de remodelació urbana o ocupant solars entre mitges. Els equipaments, com ara la casa consistorial, representen el 3,13%, i només amb 1,81% hi ha els casalots i palaus pertanyents a les grans famílies adinerades. En aquest cas, són construïts segons els esquemes del barroc civil i transformen radicalment l'illa de cases on se situen ja que ocupen diverses parcel·les medievals, 4 o 5.

Mes reformes que cases noves

L'estudi destaca que les cases de renda obrera - i les més antigues - presenten una gran diversitat de materials i sistemes constructius pel fet que, en la majoria de casos, són el resultat de la reedificació de cases més antigues. De fet, Santamaria explica en la seva tesina que, segons dades dels arxius municipals d'atorgaments de llicències d'obres, durant aquest període -el del desenvolupament industrial de la ciutat- es van portar a terme més reformes que no pas noves construccions.

Les conclusions

En canvi, les cases de renda burgesa presenten més uniformitat quant als materials i sistemes constructius. És per això, fa notar l'arquitecte en les conclusions, que «es proposa que, abans d'actuar en els edificis de tipologia artesana, pagesa, casalots i cases de renda obrera, s'hauria de portar a terme una diagnosi estructural per entendre el funcionament de l'edifici en la seva totalitat, conèixer a fons els materials de l'estructura vertical i horitzontal i poder fer propostes d'intervenció globals». Afegeix, també, que «en casos d'edificis de renda burgesa serà suficient una inspecció visual per determinar que no hi hagi casuístiques estranyes en el sistema constructiu i procedir a actuar».

Entrevista Pere Santamaria Garcia ▶ ARQUITECTE

«Cal que el nucli antic no es converteixi en una ciutat que només funciona de dia»

G. C.

MANRESA

■ Pere Santamaria Garcia (Castellbell i el Vilar, 3 de setembre del 1962) segurament és la persona que coneix més el Barri Antic de Manresa en l'àmbit arquitectònic. Va acabar la carrera el dia de la Llum del 1989, va treballar a Barcelona per poc temps i va muntar el seu despatx a la capital del Bages, al carrer d'Alfons XII, on continua, i que va constituir en societat fa cinc anys, com Santamaria Arquitectes. Durant deu anys va ser l'arquitecte de la Casa de les Punxes de Barcelona. A Manresa, ha fet molta feina: la torre Sobrerroca, el camí dels Corral, guardonat amb dos premis internacionals; la recuperació de la torre Lluvià; Can Font. Actualment fan totes les actuacions al conjunt monumental de Castellet.

Com se li acut el tema?

■ Se m'acut perquè el conec a fons, perquè he intervingut en molts edificis, perquè he vist que es va degradant i perquè m'he qüestionat moltes vegades per què no hem estat capaços de regenerar tots els edificis per aconseguir que estiguin en funcionament. Aquest n'és l'origen.

Quin àmbit abraça?

■ El que estava dins la muralla més una part del carrer de les Escodines. Forum, en el seu moment, quan hi volia fer obres, ens va encarregar a l'UPC -a Cèsar Díaz i a mi- l'anàlisi de tots els edificis que hi ha. Com que vam tenir la possibilitat de fer un estudi molt aprofundit, per això l'hi incloc. I perquè es pot extrapolar a tot el sistema constructiu del nucli antic.

En aquest estudi el que es veu és que hi ha un poti-poti bestial.

■ Sí. És on començo a entendre que el sistema constructiu és molt precari. Manresa és una ciutat que ha sofert al llarg de la seva història molts incendis. Una ciutat que històricament ha estat pobra i això es veu en el detall del plànol on un percentatge molt alt són edificis de renda obrera.

Comentava que en molts edificis destruïts es va reutilitzar el material per reconstruir-los.

■ Sí. El segle XVIII, la meitat de la ciutat va quedar incendiada i els edificis es van haver de tornar a construir i es van reutilitzar molts materials. Això ho he vist al'hora de fer inspeccions en edificis on detectes que el material que hi ha no els correspon sinó que segurament va ser reutilitzat. És un sistema constructiu poc coherent. Normalment, les parets de les plantes baixes i dels soterranis són de pedra i vas pujant

G. C.

«M'he qüestionat moltes vegades per què no hem estat capaços de regenerar tots els edificis»

i comencen a aparèixer parets de tàpia, de tovot, però aquí tornen a sortir parets de pedra. Això què fa? Que siguin vulnerables i que s'hagin d'anàlitzar molt bé a l'hora de proposar una rehabilitació integral.

Al treball hi ha l'aixecament de plànol per primer cop de tots els edificis del Barri Antic.

■ A partir de la idea de fer-ne una anàlisi, i sent conecedor que s'hi estaven fent unes ITE (Inspecció Tècnica d'Edificis), em va semblar molt interessant fer-ne un recull i veure en quin estat es trobaven els edificis. Em poso en contacte amb l'Ajuntament, els demano si em poden subministrar aquesta documentació i el que en faig és un buidat a partir dels informes dels tècnics.

Quin creu que és el principal problema del Barri Antic?

■ El sistema constructiu que tenim i els materials utilitzats no són els més òptims per fer una rehabilitació important en els edificis existents. Malauradament, molts hauran d'anar a terra. Ja se n'han anat tirant. A diferència dels palaus, on el solar era més gran i el sistema constructiu diferent, aquí s'anava a mínims. Fer rehabilitacions sense tocar gaire l'estructura, és molt difícil. Sí que les façanes que tenim es-

«Els manresans no ens hem cregut gaire el nucli antic perquè la gent n'ha anat marxant»

tan migbé, però, quan vas a interioritzar, t'adones que les actuacions haurien de ser molt importants. No serien quirúrgiques. També crec que, com que és una ciutat molt densa, hi ha pocs espais oberts. Està molt densificat i amb poc espai perquè els edificis respirin. Fer una intervenció al nucli antic suposaria retallar part dels edificis i crear espais interiors d'illa, amb el que això suposaria de refer façanes, de recol·locar escales noves, ascensors, perquè la gent pogués tenir la qualitat de vida que necessita en el segle XXI.

Hi ha solució? Replantar el barri aprofitant que hi ha tants edificis que han d'anar a terra?

■ No hem de canviar la imatge del carrer sinó que hem de canviar la de l'interior d'illa i possiblement intentar agrupar finques per mancomunar serveis perquè, com que moltes són molt estretes, el fet de col·locar una escala que compleixi normatives i un ascensor, possiblement aniria bé que fos compartit. I, el fet de fer retalls en les façanes perquè puguin respirar seria una de les actuacions importants a fer. S'hauria de plantejar a nivell general. Conèixer com estan construïts els edificis et dona pistes que no tenim un nucli antic amb un alt valor archi-

tectònic. La meua proposta és mantenir el recorregut de vianants medieval, però, a nivell constructiu, com que no tenim uns edificis per tirar coets, hem de buscar estratègies per regenerar-los.

De moment, es van enderrocant edificis, però arribarà un moment que es voldrà construir i seria bo tenir clar el que es vol fer.

■ Sí. Pot ser que en determinats casos es pugui mantenir la façana però no desvirtuar, perquè si anem tirant edificis a terra i construint-ne de nous acabarem tenint una ciutat nova i crec que val la pena mantenir la imatge de la façana, del carrer. No en tots els casos serà possible.

Té solució, doncs?

■ Parcialment. Si fa tants anys que parlem del mateix deu ser per alguna cosa, que no hi hem trobat la solució, que és difícil perquè val diners. Tirar-los a terra, fer-ne de nous. És complicat. Aquest nucli antic és complicat. Primer, hi ha la topografia, que pugés, baixes. A part d'això, hi ha edificis que es podrien regenerar, però, com que no hi ha una activitat econòmica potent... Hi ha el tema del pàrquing. Avui tothom vol portar el cotxe al costat de casa. Per a mi, viure amb cotxe al nucli antic és incompatible. No pots viure de la mateixa manera a les Bases que aquí. Té altres virtuts i té altres problemes. També conec bastants edificis que tenen molt potencial.

A nivell d'administració, què s'ha fet malament?

■ S'ha fet el que s'ha pogut. En el seu moment es van regenerar molts carrers que estaven molt malament. Hi ha els calés que hi ha. Si l'administració no hi aboca calés i subvencions, no hi arribes. I si un constructor s'ha de posar a treballar al nucli antic s'ho ha de creure molt. Segurament anirà abans a fora. S'estan fent coses bé però cal més inversió i que el nucli antic no es converteixi en una ciutat que només funciona de dia.

Alguna sorpresa mentre feia la seva recerca?

■ He explicat que hi ha molt edifici obrer, però també n'hi ha que tenen un valor històric gran. Ara que treballa a l'antiga Fonda Sant Antoni ho estic descobrint. Era un edifici que desconecia i on estem descobrint elements arquitectònics inèdits. Manresa era una ciutat pobra però que també tenia elements potents. El que és curiós és que aquests palaus, entre cometes, també estiguin abandonats i deteriorats. Si aquests ho estan, com han d'estar els altres! Jo diria que els manresans no ens hem cregut gaire el nucli antic perquè la gent n'ha anat marxant. També la de tota la vida. Es pot recuperar? Jo crec que sí.